

ДЕВОНИЙ ЁЗУВИ

Байджанов Абдур-Рошид

Тошкент ислом институти талабаси

Аннотация: Мазкур мақолада хаттотлик санъатида Девоний хати ҳақида маълумот берилган.

Калит сўзлар: Девоний ёзуви, хаттотлик, девоний хати, девони жалий хати, каллиграфия, араб ҳуснихати.

Девоний хаттотлик араб хаттотлигининг замонавий ҳаётимизнинг бир қисми ҳисобланган энг муҳим турларидан бири ҳисобланади, чунки у юмшоқлик ва мослашувчанлик билан ажралиб туради, таъсирчанликдан йироқ, оқимга қодир, рақс уйғунлигида ўз доирасини кенгайтиради. гўзалликнинг ажойиб қиёфасини шакллантириш учун расмнинг.

Девоний ёзуви Усмонлилар томонидан ихтиро қилинган ёзувлардан бири бўлиб, унинг қоидаларини биринчи бўлиб белгилаб берган хаттот Иброҳим Муниф бўлганлиги айтилади. Ҳижрий 857 йил, у ёзилган давлат идораларига нисбатан Девоний деб аталган.

Маккалик хаттот профессор Муҳаммад Тоҳир Ал-Курдий ўзининг (“Араб хаттотлиги тарихи ва одоби”) китобида шундай дейди: “Райҳоний ёзуви Девоний ёзуви билан бир хил, фақат унинг ҳарфлари бир-бирининг устига тушиши билан фарқланади, мутаносиб ва уйғун позициялар, айниқса унинг алфа ва леммалари бир-бирига аралашиб, райҳон пояларига ўхшайди ва шунинг учун бу ўтмишда "Ар-Риҳани" деб номланган. Бу даврда машҳур хаттот Мустафобей Ғазлон номи билан аталган, чунки у бу ёзувни катта маҳорат билан егаллаган ва уни Миср

подшоҳлиги бошлиғи Маҳмуд Шукри Пошодан ўрганган ва у жуда яхши ёзган, бу кўринишда жозибали кўл ёзуви.

У Усмонлилар саройида расмий ёзувларга ихтисослашган бўлиб, унинг ёзуви ўзига хос услубда бўлган, айниқса, подшоҳлар, шаҳзодалар ва султонлар саройида катта лавозимларга тайинлаш, юқори мансаблар бериш, патентлар бериш, ва ҳоказо. Подшоҳлар томонидан чиқарилган махсус буйруқлар ва бошқа нарсалар баъзан унда китоблар ва ёллонлар номларини ёзган. Вазир Шаҳло Пошо бу қаламни ўзлаштирган ва Усмонлилар империяси бўйлаб кўчиб, саёҳат қилиб, уни тарғиб қилган.

У подшоҳ Ҳумоюнӣ девони томонидан чиқарилгани учун Девоний деб аталади. Усиз барча неъматлар ва фармонлар ёзилмаган. Усмонли халифалигининг бу чизиғи саройлар сирларидан бири еди. Девоний хаттотлик ҳам бошқа турларга нисбатан чизиқлари тўғри, ҳарфлари қийшиқроқ бўлиши билан ҳам ажралиб туради.

Ушбу ёзувнинг устунларидан бири бўлган профессор Маҳмуд Язер Ат-Туркий биз учун шундай хулоса қилади: “Ёзувчи бошлаётганда гуруҳланган ҳарфлар ва раси ҳарфларнинг қавсларига амал қилиши, уларнинг ҳизаланишини тўғрилаши ва бир-бирининг орасидаги нисбатларини ҳисобга олиши керак. Бу қавслар: ба, жим, син, айн, фа ҳарфлари, қоф, коф бўйналари, каф ва нуннинг бошлари, лам алифнинг ўрилиши ва ба ҳарфининг охирини зийнатлаши ва лавзи жалолода ҳо ҳарфини чузишда.

Девони Жалий ёзуви: Бу хаттотликнинг келиб чиқиши тафаккур маҳсули эмас, такомиллаштириш ва ижодкорликка қаратилган саъй-ҳаракатларнинг натижаси эмас, аксинча, у бошқа нарсани яратиш учун тайёрланган ва унга йўл очган тасодифнинг маҳсулидир. Мувофиқлик ва уйғунликка амал қилиш билан шаклланган. Бу Девоний ёзуvidан ўзига хос хусусият ва Девони Жалий деб номланган унинг хусусиятларини ҳамл қиладиган шохларидан биридир. Бу ҳижрий

Х аср охири ва ХІ аср бошларида маълум бўлган ёзувдир. Уни бутун ислом мамлакатларига ёйиш орқали яратган ва уни тантанали, расмий маросимларда ёзишга катта ётибор берган.

У ўзининг келиб чиқишидан, айрим грамматик ҳаракатлар ва безакли юмалоқ нуқталар билан шохланганлиги билан ажралиб туради, гарчи унинг алоҳида ҳарфлари, Алиф Ба, Айн, Ҳа ва уларнинг тенгдошлари бундан мустасно, Девоний келиб чиқишига ўхшаб қолган. улар сулус ёзувига ўхшаш нуқта ўлчови қоидалари билан ўрнатилди. Бу қаламни такомиллаштириш билан машҳур бўлганлар орасида Ғазлон Бей Ал-Масрий ҳам бор.

Девоний жалий ёзуви Девонийга ўхшайди, фақат унинг ҳарфларида егри чизикли ўзгаришлар ва безаклар кўп бўлишини талаб қилади, уларни ёзиш усули еса алифбо узунлигича кенг қалам билан икки параллел чизик орасида бўлади. Чизик икки қатор орасидаги йўлда, ҳарфнинг ўзи билан тўлдирилган бўлса, ёзув матнлари катта аниқлик ва тўлиқ ҳисоб-китоб билан тўлдирилади, кейин унга декоратив шакллар қўшилади ва қалин ҳарфлар билан биринчи шакллар сарлавҳаларни маҳкамламасдан ёки қалам билан бир хил кенгликдаги ҳарфлар учини ажратмасдан ёзилади.

Кейин, бу ҳарфлар бўлимларини тугатгандан сўнг, ўша ҳарфларнинг дақиқа қисмларини чизиш орқали тўлдириш учун бошқа қаламни ишлатишга киришади. Безатиш ва ўзгартиришга муҳтож бўлган ҳарфларни битта алиф, якка жим, битта айн ва битта лам деб ҳисоблашга келишиб олдилар.

Дивони жалий хаттотлиги кўпинча кема шаклини олади ва унда яратилган дизайн нуқтаи назаридан бошқа гўзал шаклларни олиши мумкин, масалан, доира ва бошқалар.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. www.google.com
2. www.wikipediya.com